

UOT 316.64

AZƏRBAYCAN MULTİKULTURALİZMİ DÜNYA MƏDƏNİYYƏTİ KONTEKSTİNDƏ

QASIMOVA NAILƏ ZAMAN qızı

Sumqayıt Dövlət Universiteti, böyük laborant

PİRİYEVA SƏBİNƏ XEYRULLA qızı

Sumqayıt Dövlət Universitetinin nəzdində Sumqayıt Dövlət Texniki Kolleci, müəllim

kulturoloq1@gmail.com

Açar sözlər: multikulturalizm, tolerantlıq, etnogenez, siyasi mədəniyyət, strategiya.

Mədəniyyət dünyanın ən çox təhlil və tədqiqat tələb edən elm sahələrindən biridir. Eyni zamanda mədəniyyət bəşəriyyətin ən qədim tarixə malik olan sahəsidir. Deməli, mədəniyyət bəşəriyyətin ictimai tarixi prosesdə topladığı maddi və mənəvi sərvətlərin məcmusu olub, bu sərvətlərin gələcək nəsillərə çatdırılmasıdır.

Dünya mədəniyyəti bütün tarixi dövrlərdə öz mahiyyətinə görə humanizmə xidmət etməklə, formaca milli və məzmunca beynəlmiləl və ümumbəşəri xüsusiyyətə malik olmuşdur. Totalitarizm dövründə mədəniyyətə məzmunca sosialist xarakter verilməsi cəhdləri, eləcə də onun sinfi baxımdan qiymətləndirilməsi elmi-praktik cəhətdən qüsurlu hesab olunmalıdır. Çünki harada, dünyanın hansı ərazisində yaranmasından asılı olmayaraq, mədəniyyət nümunələri son nəticədə bütün bəşəriyyətin malına çevrilir. Müasir informasiya vasitələrinin mövcud olduğu şəraitdə başqa sahələrdə olduğu kimi, mədəniyyətin də nailiyyətlərini sirr olaraq saxlamaq mümkün deyildir [1, s.12]. Mədəniyyəti heç bir xalqın, eləcə də ayrıca ölkənin xidmətlərinin nəticəsi hesab etmək olmaz. Çoxmədəniyyətli dünyamızda mədəniyyətə bütün insanların mənimsəyib istifadə edə biləcəyi ictimai sərvət kimi yanaşmaq lazımdır.

İndi demokratik, suveren və müstəqil Azərbaycan dövləti keçmişdəkindən fərqli olan yeni mədəniyyətin formalaşması və inkişaf etməsi dövrünü yaşayır. Artıq yeni sosial-mədəni dövrün insanları yetişir, onların özünəməxsus mentaliteti, həyat tərzi formalaşır.

Azərbaycanda yeni, müasir mədəniyyətin yaranması bu gün çox çətin və eyni zamanda mürəkkəb bir prosesdir. Azərbaycan milli mədəniyyəti həmişə xalqımızın istək və arzularının, onun müstəqillik, istiqlaliyyət, sosial ədalət, tolerantlıq, hüquq bərabərliyi uğrunda ardıcıl mübarizə ideallarının ifadəçisi olmuşdur. Təbii ki, mədəniyyətimizin öz tərəvətini heç vaxt itirməyən bəşəri nümunələri yeni tarixi şəraitdə, müstəqillik yolu ilə inamla irəlilədiyimiz indiki zamanda öz maddi və mənəvi bazasını daim yeniləşdirməklə, bir çox sahələrdə dünya mədəniyyətinə örnək ola biləcək səviyyəyə yüksəlmişdir.

XXI əsr Azərbaycanı bu gün bəşəri mənada həm siyasi, həm mədəni, həm iqtisadi sahələrdə böyük nailiyyətlər əldə etmişdir. Azərbaycan elə bir ölkədir ki, burada müxtəlif xalqlar həmişə sülh, həmrəylik, əməkdaşlıq, şəraitində yaşayıblar. Ölkəmiz əsrlər boyu tolerantlıq məkanı olub. Bu səbəbdən Azərbaycanın mənəvi-siyasi yüksəlişində son dərəcə vacib məqamlardan biri prezident İlham Əliyevin ideya və təşəbbüsü, birbaşa iştirakı ilə 2011-ci ildən bəri mütəmadi olaraq Bakıda Beynəlxalq Humanitar Forumunun keçirilməsidir. Həyatımız, mədəniyyətimiz yeni inkişaf dövrünə qədəm qoyur. Təbii ki, inkişaf etmiş müasir ölkələr kulturoloji strategiyalara əsaslanan düşünülmüş mədəniyyət siyasəti olmadan inkişaf edə bilməz. Multikulturalizm termini bu gün bizim həyat qayəməzə çevrilməkdədir. Məhz prezident İlham Əliyevin multikulturalizm siyasətinin ən əhəmiyyətli addımı Bakıda Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin yaradılmasına dair 15 may 2014-cü ildə tarixi sənəd imzalaması oldu. Prezident İlham Əliyev bildirib ki, multikulturalizm

Azərbaycanın həyat tərzidir, eyni zamanda dövlət siyasətidir, XXI əsrdə multikulturalizmə alternativ yoxdur. Artıq Azərbaycan dünya arenasında müasir mədəni tərəqqi səviyyəsinə çatmışdır. O, bəşəri ideallara xidmət edən humanist, mədəni ölkə kimi nüfuz qazanmışdır [2, s.3].

Müasir dövrün prizmasından baxdıqda Azərbaycanı dünyada ən fəal yerlərdən birini tutmağa layiq olan ölkə hesab etmək olar. Bu gün Azərbaycanda multikulturalizm dünyəviliyin orta q dəyərlərini özündə ehtiva edir.

Multikulturalizm necə başa düşülür? Yuxarıda qeyd etdiklərimizə istinad olaraq, multikulturalizm – eyni bir ölkədə yaşayan müxtəlif xalqların nümayəndələrinin mədəniyyət hüquqlarını tanıyan humanist dünyagörüşü və ona uyğun olan siyasətidir.

Hazırda dünya ölkələrinin əksəriyyəti multimedəni ölkələrdir. Müxtəlif dinlərin nümayəndələri arasında dostluq və qardaşlıq münasibətləri bütün ölkələrin gələcək inkişafının əsasıdır. Müasir cəmiyyətimizdə multikulturalizmi Azərbaycan Respublikasının dövlət siyasəti, xalqımızın həyat təzi kimi dəyərləndirən prezident İlham Əliyev bu siyasətin həyata keçirilməsində BMT, ATƏT, Avropa Şurası, Avropa İttifaqı, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı və digər nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığa xüsusi önəm verir. Artıq Azərbaycanda multikulturalizm sahəsində bir-birini tamamlayan, sistemli xarakter daşıyan siyasi iradə və onun gerçəkləşməsi proqramı uğurla həyata keçirilir [3].

Azərbaycanda gedən ciddi sosial-iqtisadi, mənəvi, mədəni dəyişikliklər həyatımızın bütün sahələrində özünü göstərməkdədir. Hazırda yeni mədəni dövlət siyasətinin formalaşdırılaraq təkmilləşdirilməsi, Azərbaycan mədəniyyətindəki problemlərin aradan qaldırılması o cümlədən əlverişli şəraitin yaradılması deməkdir.

Dünyanın humanitar kataklizmlər baş verməyən nadir ölkələrindən biri də Azərbaycandır. Humanitar məsələ bu gün mədəniyyətlərin, sivilizasiyaların qarşılıqlı münasibətlərini özündə cəmləşdirir. Ölkəmizdə tarixən bu sahəyə ən pozitiv mövqe sərgiləndiyi üçün bu gün Azərbaycan dünyanın humanitar əməkdaşlıq mərkəzinə çevrilib. Bakıda 2010-cu ildə ilk forum müvəffəqiyyətlə keçirilmişdir.

Yaşadığımız XXI əsrin xarakterik xüsusiyyət bütün dövlətlərin istər iqtisadi, istər siyasi arenasına, istərsə də mədəni, sosial həyatına qloballaşma prosesinin təsirlərini gətirməsidir. Azərbaycanda millətlərarası, dinlərarası münasibətlərin sağlam zəmində qurulması, dövlətin siyasi, iqtisadi, sosial həyatında müsbət nəticələrlə müşayiət olunması bu gün çox xarakterik və artıq dünyada təsdiq və təqdir olunan bir göstəricidir. [3, s.9] Bilirik ki, tarixən hər bir dövlətin qüdrətinin əsasında iqtisadi, elmi, mədəni və siyasi nüfuz dayanır. Ölkəmizdə müxtəlif dini, milli dəyərlərə məxsus insanların siyasi və hüquqi bərabərliyinin təmin olunması, etnik azlıqların milli-mədəni inkişafına qanunla əsas yaradılması, cəmiyyətin bu prosesə adi, normal yaşayış qaydası kimi baxması ölkədə birliyin sarsılmazlığını təmin edir. Azərbaycanda sağlam tarixi köklərə malik olan multikulturalizm dövlət rəhbərliyinin düşünülmüş siyasəti ilə daha da inkişaf edir və bu cəmiyyətin mütləq əksəriyyəti tərəfindən dəstəklənərək müdafiə edilir.

Ölkəmizdə tolerantlığın tarixi qədim dövrlərə gedib çıxır və bunun əsas səbəblərindən biri də Azərbaycanın “Böyük İpək Yolu”nun üzərində yerləşməsidir. İpək yolu bizim eramın I minilliyindən başlayaraq II minilliyin ortalarına qədər Avropa və Asiyadan çarpaz şəkildə keçən marşrutlar şəbəkəsini əks etdirir. 2000 il ərzində qərblə şərqə birləşdirən Böyük İpək Yolu öz tarixi əhəmiyyətini yenidən bərpa etməklə, 1000 il bundan əvvəl olduğu kimi, müxtəlif mədəniyyətlər və sivilizasiyalar arasında körpu yaratmaq imkanına malikdir.

Xüsusi ilə qeyd etmək olar ki, Azərbaycan tolerantlığının dünyaya çatdırılmasında gənclər ordusunun rolu böyükdür. Bir məqamı xüsusi qeyd etmək olar ki, artıq Azərbaycanda multikulturalizm dünya çapına çıxmışdır. Belə ki, bir neçə Avropa ölkələri, o cümlədən Çexiya, İtaliya, Estoniya, Belarusiya və s. kimi inkişaf etmiş ölkələrdə “Azərbaycan multikulturalizmi” bir fənn olaraq tədris olunur.

Təbii ki, bu fərəhləndirici haldır ki, çoxkonfessiyalılığın və çoxmədəniyyətliliyin bir dəyər sisteminə çevrildiyi və böyük əksəriyyətini müsəlmanların təşkil etdiyi, doqquz milyondan çox vətəndaşı olan Azərbaycanda tarixi alban kilsə abidələri ilə yanaşı, provoslav və kotiliklərin 12 kilsəsi, yəhudilərin isə 6 sinaqoqu var [4, s.3]. Azərbaycanın tarixi daim müxtəlif xalqların, mədəniyyətlərin və dinlərin vahid dəyərlər naminə birləşdiyinin şahidi olmuşdur. Sözsüz ki, bu dəyərlər azadlıq və firavanlıq, müasir tariximizdə isə müstəqillik və demokratik dəyərlərdən ibarətdir.

Multikulturalizm Azərbaycanda əsrlərdən bəri formalaşan, eyni zamanda bədii, psixoloji-mənəvi müstəvidən kənara çıxmayan dəyərlər toplusu kimi mövcud olub. Azərbaycanda multikulturalizm bir ölkə çərçivəsində qapalı şəkildə deyil, artıq dünyada dinlərin və mədəniyyətlərin müxtəliflikləri şəraitində fəaliyyət göstərməsini reallaşdırır [4, s.3].

Azərbaycanda multikulturalizm dövlət siyasəti, eyni zamanda sözün əsl mənasında, mədəniyyət siyasətinə çevrilmişdir. Hazırda dünyamızda global, regional və lokal problemlərin və mədəni inteqrasiya məsələlərinin həllinə yeni münasibət müşahidə edilməkdədir. Dünyanın inkişaf təcrübəsinin öyrənilməsinə məhz mədəni, hüquqi siyasət sahəsində nail olunur. Azərbaycanda multikulturalizm çərçivəsində hüquqi-dünyəvi, mədəni dövlət quruculuğu prosesi sürətlə inkişaf etməkdədir. Kulturoloji prizmadan yanaşaraq qeyd etmək olar ki, bu, cəmiyyətin mədəni həyatının təşkilində də özünü göstərir. Ölkəmizdə multikulturalizm tarixi inkişaf mərhələsi keçməkdə, eyni zamanda ən geniş mənada işlədilərək, dünyəvi və milli xarakterli hadisə kimi dəyərləndirilməkdədir. Xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, multikulturalizm siyasəti həm Azərbaycanda, həm də dünyanın bir çox ölkələrində nisbətən yeni bir anlayışdır. XXI əsrdə multikulturalizm artıq dünya müstəvisinə çıxaraq bir neçə demokratik, inkişaf etmiş ölkələrin diqqət mərkəzindədir. Multikulturalizm siyasəti ilə dünya ölkələri, xalqlarının nümayəndələrinin mədəniyyət hüquqlarının tanınması tolerantlığın mövcudluğu, ölkənin tarixi, təbii-coğrafi şəraiti ilə, eləcə də həmin ölkələrdə mədəni-ictimai həyat sahələrində ümumi vəziyyətlə tanış olmaqdır [4, s.3]. Onun əsas vəzifəsi tolerantlığın, xalqların mədəniyyət hüquqlarının tanınmasını, sosial-iqtisadi, mədəni inkişafının möhkəmlənməsini təmin etməkdir.

Ölkəmiz multikultural ənənələri özündə inkişaf etdirərək dünya ölkələri sırasında böyük nüfuz qazanmışdır. 2015-ci ildə birinci Avropa Oyunlarının Azərbaycanda keçirilməsinin böyük tarixi əhəmiyyəti vardır. Bakıda keçirilən birinci Avropa Oyunları ideoloji, mədəni və siyasi baxımdan çox önəmli bir hadisədir. Bu tarixi hadisənin ölkəmizdə baş verməsi, beynəlxalq mövqelərimizin möhkəmlənməsi və təsir imkanlarımızın genişləndirilməsi sayəsində ölkəmizin gələcək maraqları daha dolğun formada təmin ediləcəkdir.

Azərbaycana birinci Avropa Oyunları ilə bağlı 50-yə yaxın ölkənin nümayəndələri, turistlər gəlmişdilər. Onlar Azərbaycanı tolerant, multikultural, dinləri müxtəlif olan xalqların vətəni kimi tanıdılar.

Bu gün Azərbaycan Respublikasında multikulturalizm siyasəti ardıcıl bir fəaliyyət proqramı üzrə aparılır. Əsası ümummillə lider Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş Prezident İlham Əliyev tərəfindən müəyyənləşdirilən multikulturalizm bir dövlət siyasəti kimi uğurla davam etdirilir.

ƏDƏBİYYAT

1. Mədəniyyət: problemlər, perspektivlər. (Elmi məqalələr toplusu) III buraxılış. Bakı: Mars-print, 2002, 96 s.
2. Məmmədov A. Multikulturalizm Azərbaycanda dövlət siyasətinin ən önəmli istiqamətlərindən biridir. Bakı: AZƏRTAC, 26 noyabr 2014.
3. www.respublika-news.az./index.php/dig-r-x-b-r/item/259-multikulturalizm
4. Cəbrayilov A. Respublika qəzeti. Bakı, 03 Noyabr 2013. AZƏRTAC.

РЕЗЮМЕ
АЗЕРБАЙДЖАНСКИЙ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛИЗМ В КОНТЕКСТЕ
МИРОВОЙ КУЛЬТУРЫ
Касумова Н.З., Пириева С.Х.

Ключевые слова: *мультикультурализм, толерантность, этногенез, политическая культура, стратегия*

В статье исследуются вопросы мультикультурализма, являющиеся актуальной темой гуманитарного сотрудничества. Отмечается, что мультикультурализм в Азербайджане является образом жизни и государственной политикой страны. К вопросам мультикультурализма и толерантности на государственном уровне проявляется большое внимание и забота.

SUMMARY
AZERBAIJANI MULTICULTURALISM IN THE CONTEXT OF WORLD CULTURE
Qasimova N.Z., Piriyeva S.H.

Key words: *multiculturalism, tolerance, ethnogenesis, political culture, strategy*

In the article, problems of multiculturalism which are an important part of humanitarian cooperation are studied. It is noted that multiculturalism is a lifestyle and state policy in Azerbaijan.

Daxilolma tarixi:	İlkin variant	17.10.2017
	Son variant	19.03.2018